

Molenbiotopen in Groningen onderzocht

Van wezenlijk belang voor het behoud en beheer van molens is dat ze blijven draaien. Ten eerste omdat een draaiende molen gemakkelijker zijn plek in de (lokale) samenleving zal vinden: er is dan een maatschappelijk draagvlak. Ten tweede omdat een regelmatig draaiende molen betekent dat er toezicht is. Kleine klusjes worden aangepakt, grote gebreken worden tijdig gemeld. Op die manier vindt continu onderhoud plaats en wordt verval voorkomen. Maar dan moet een molen ook redelijk kunnen draaien. Daarvoor is nodig dat hij een goede biotoop heeft. Bij veel windbelemmering kan een molen namelijk niet of onvoldoende draaien.

Aanleiding en doel

In 1997 is door het Gilde van Vrijwillige Molenaars het rapport 'Het Nederlandse Molenbestand' uitgebracht. Hierin is voor alle molens in Nederland opgenomen hoe het met de biotoop was gesteld. De biotoop is daarbij ingedeeld in een aantal kwaliteitsklassen. Klasse 1 betekent een slechte biotoop: de molen is nagenoeg geheel ingebouwd of ingegroeid. Klasse 5 betekent een maximale biotoop: de molen staat rondom vrij.

Nu, bijna tien jaar later, vraagt het bestuur van het Groningse Gilde zich af of de biotopen ten nadele zijn veranderd. Het vermoeden bestaat namelijk dat veel molens steeds meer last krijgen van bomen e.d.. Ook heeft het bestuur de indruk dat van

bescherming van de biotopen in bestemmingsplannen e.d. nog maar weinig sprake is. Reden dus om de huidige staat van de biotopen en hun planologische bescherming nog eens te bekijken. Het resultaat zou moeten zijn dat er een plan van aanpak komt ter verbetering van (te) slechte biotopen en dat de bescherming ervan verbeterd wordt.

De inventarisatie

Om te beginnen is een inventarisatie gemaakt, door de vrijwillige molenaars te vragen aan te geven welke windbelemmeringen rond hun molens bestaan. Ook is gevraagd te melden of er sprake is van beplanting die nu nog geen belemmering is, maar dat in de toekomst gemakkelijk kan worden. Tegelijkertijd is aan de gemeenten gevraagd aan te geven of zij in hun plannen bescherming voor molenbiotopen hebben opgenomen, en zo ja welke. De inventarisatie heeft plaatsgevonden in het voorjaar van 2006.

Molen Aeolus, massaal bomenbestand

Van 33 molens (van de 85 in onze provincie!) hebben we reacties ontvangen. De gegevens verschillen nogal in hun aard. De molenaars hebben elk op hun eigen manier aangegeven hoe het met de belemmering van hun molen zit. Daar zit veelal ook hun eigen interpretatie in. Maar het was mogelijk om de

gegevens zo in één stramien te zetten, dat het beeld voor de verschillende molens vergelijkbaar is. Van de gemeenten hebben er dertien gereageerd. Al met al geen 100% resultaat dus, maar voldoende om een globale indruk te krijgen of de belemmeringen door bomen e.d. toeneemt en hoe het met de bescherming is gesteld in onze provincie.

Wat is met de binnengekomen gegevens gedaan? We hebben ze in een schema samengevat waardoor er een overzichtelijk beeld is ontstaan. De belangrijkste gegevens in dat schema zijn de belemmeringen, ingedeeld naar aard (bomen, 'bossen', gebouwen, potentiële belemmering door bomen) en naar windrichting (ingedeeld in 8 richtingen). Ook is bij poldermolens opgenomen of er sprake is van problemen met de watertoevoer. In het schema is daarnaast opgenomen of de biotoop is beschermd in een gemeentelijk plan. Naast genoemde gegevens zijn er nog enkele 'nuttige' gegevens opgenomen, zoals gemeentelijke contactpersonen en bijzondere opmerkingen. Tenslotte is ter vergelijking opgenomen wat de biotoop-classificatie was in 1997.

Resultaat

Van de 33 molens waarvoor we gegevens hebben ontvangen, blijken 13 molens vanuit minstens de helft van de windrichtingen belemmeringen te kennen (dus over minstens 180 graden; vergelijkbaar met de biotoopklasse 3 uit 1997). Sommige molens kennen zelfs belemmeringen vanuit alle richtingen. Wat ook opvalt is, dat bijna alle belemmeringen bestaan uit aanplant/bomen. Opmerkelijk is dat slechts bij twee molens is opgegeven dat te verwachten is dat over enkele jaren de biotoop duidelijk verslechtert indien er onvoldoende aan onderhoud van het omringende groen wordt gedaan (snoeien). Mijn vermoeden is echter dat de molenaars deze vraag nauwelijks hebben beantwoord. Vergeleken met de biotoop-classificatie uit 1997 moeten we concluderen (ondanks dat we de nauwkeurige gegevens uit 1997 niet ter beschikking hebben) dat bij verschillende molens de biotoop vooral door bomen e.d. is verslechterd. Overigens moet worden opgemerkt dat er ook biotopen zijn/worden verbeterd. Als voorbeeld kan hier molen *Edens* in Winschoten worden genoemd. Deze molen is opgehoogd om ruimte voor het ontwikkelen van gebouwen in de omgeving te bieden. De biotoop is daardoor, indien de bebouwing onder de vastgestelde maximumhoogte blijft, optimaal.

Overigens blijkt dat het met de bescherming van de biotopen in gemeentelijke (bestemmings-)plannen bedroevend is gesteld. Slechts in enkele van de ingediende reacties is sprake van specifieke bescherming. In de meeste gevallen is er wel sprake van impliciete bescherming ('in een buitengebied mag niet worden gebouwd'). Maar als in zo'n plangebied een bos als agrarische functie wordt aangeplant (bijvoorbeeld het verschijnsel van de gesubsidieerde tijdelijke bossen) ontbreekt een beschermingsformule in het plan die voldoende afstand tot de molen voorschrijft. Maar hier zien we ook gunstige uitzonderingen: in de regeling van het bedrijfsterrein Westpoort van de gemeente Groningen is rekening gehouden met de biotoop van de *Zuidwendinger Watermolen* (55).

Wat leert ons het onderzoek?

- Allereerst blijkt dat we grote behoefte hebben aan objectieve meting van gegevens voor alle biotopen. Het systeem van het vragen van gegevens aan de molenaars is niet geheel betrouwbaar, omdat de antwoorden op verschillende wijzen blijken te zijn gegeven. Bovendien is dit een veel tijd en energie vragende aanpak en krijg je nooit 100% respons. We hebben dus behoefte aan een eenvoudig, eenduidig en de hele regio dekkend systeem.
- Het blijkt dat bomen en ander groen steeds meer een bedreiging voor de molenbiotoop vormen. In sommige gevallen is er reeds sprake van zodanige belemmeringen dat het nodig is verbetering te bewerkstelligen.
- Tenslotte zien we dat de planologische bescherming van molenbiotopen veelal ontbreekt of onvoldoende is.

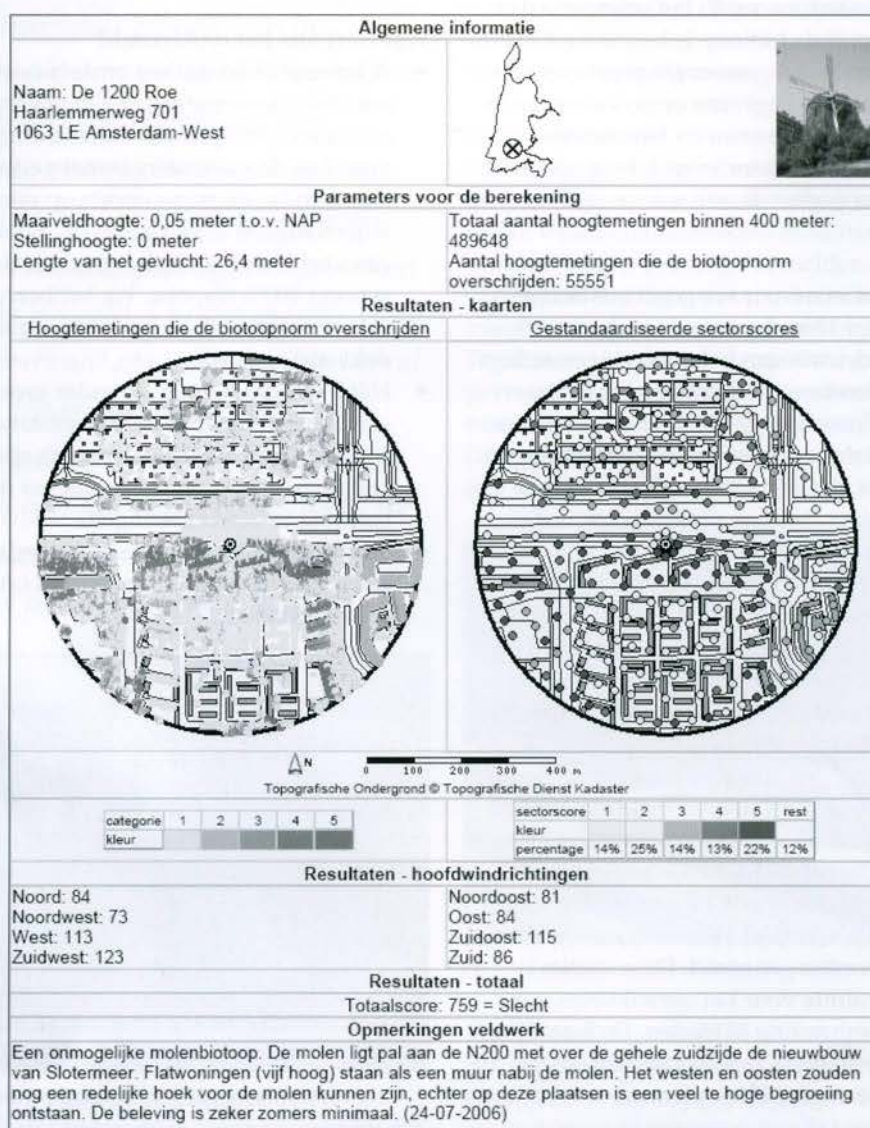
Molen Eva: als dit geen windbelemmering is...

Molen Korenschoof: als de boom zo oud is en al lang zo hoog, kun je er meestal niets meer aan doen

Molen Fram: particulier groen in een naburige tuin kan aardig hoog worden

Satelliet-hoogtemetingen (GIS, links) en de daaruit berekende objectieve biotoop-classificatie (<http://www.molenbiotoop.nl/noord-holland/biotooprapporten/134.pdf>)

Wat gaan we doen?

- We proberen een eenvoudig systeem in te voeren om de biotopen te inventariseren en bij te houden. Door vrijwillig molenaar Evert-Jan Laméris is zo'n systeem ontwikkeld, gebaseerd op het gebruik maken van GIS-gegevens (hoogtegegevens die via satellieten worden gemeten, zie pagina 14). We proberen zijn systeem ingevoerd te krijgen door hiervoor gelden te verwerven. Voordeel van het systeem is namelijk dat ook gemakkelijk veranderingen in de molenomgeving kunnen worden ingevoerd, waardoor de effecten op de biotoop van bijvoorbeeld bouwplannen direct zichtbaar worden.
- Op grond van de resultaten van het onderzoek willen we voor een paar slechte biotopen proberen via een gerichte aanpak de situatie te verbeteren. Daar zullen we de nodige ervaring mee opdoen, waar we in de toekomst veel voordeel van kunnen hebben. We hebben nu als voorstel om daartoe de molens *Eva* (Usquert), *Fram* (Woltersum) en *Onrust* (Oude Pekela) als pilot-project in te zetten.
- Een extra pilot lijkt ons *Ceres* te Spijk. Daar is sprake van windbelemmering door de bomen rond de kerk. Het cultuurhistorische aspect speelt hier een grote rol. Die bomen ontnemen het zicht op de kerk. We willen proberen hier andere belanghebbende organisaties bij te betrekken.

Wat kunt u als vrijwillig molenaar doen?

- Binnenkort treedt de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening in werking (vermoedelijk op 1 januari 2008). Eén van de gevolgen daarvan is, dat gemeenten actuele bestemmingsplannen

moeten hebben om ruimtelijk beleid te kunnen voeren. Veel gemeenten hebben echter sterk verouderde plannen. Ze zullen dus veel plannen moeten actualiseren. In praktijk zullen ze dat vaak proberen door te verklaren dat het bestaande plan voldoet en geen aanpassing nodig heeft.

Het is daarom zaak om als molenaar goed in de gaten te houden waar de gemeente mee bezig is. Zoek - als u het nog niet weet - uit of de biotoop van uw molen voldoende is beschermd. Zo ja, let bij herziening van de plannen op, of die bescherming erin blijft. Zo nee, maak dan bezwaar als een gemeente verklaart dat een oud plan nog steeds voldoet. Het maken van een nieuw bestemmingsplan is namelijk het moment waarop de mogelijkheid wordt geboden fouten te herstellen.

- Houd goed in de gaten of bomen e.d. in de buurt van de molen te hoog worden. Ga hierover tijdig in gesprek met de eigenaar van dat groen. Betrek ook de gemeente erbij, zeker als hierover het nodige in het bestemmingsplan is opgenomen (ter bescherming van de biotoop).
- Belangrijk voor u om te weten is, dat de provincie het behoud van het molenbestand en de biotopen van belang vindt. Hierover is een passage opgenomen in het streekplan (Provinciaal Ontwikkelingsplan (POP) Groningen). In sommige gevallen is steun van de provincie van cruciaal belang.

Zo spoedig mogelijk zal het definitieve rapport verschijnen en willen we de vervolgacties starten.

Ik houd u op de hoogte.

VN willen volgend jaar 32 bomen per seconde planten

■ Op de klimaatconferentie in Nairobi, die nog tot 18 november duurt, staat de opwarming van de aarde centraal. Een belangrijk agendapunt is de aanpassing aan de verwachte klimaatveranderingen. Waarschijnlijk wordt hierover deze week een nieuwe overeenkomst gesloten.

Het vorige week gepubliceerde jaarrapport van het UNDP, het ontwikkelingsprogramma van de VN, waarschuwt voor de gevolgen van de opwarming van de aarde. Voor-

al in Afrika ontstaan hierdoor problemen. Boeren die afhankelijk zijn van regen hebben het nu al moeilijk door de onvoorspelbaarheid van het weer. Kevin Watkins, een van de auteurs van het rapport, hoopt dat de onderhandelingen nieuwe strategieën en voldoende geld opleveren om mensen in kwetsbare landelijke gebieden te helpen. „Hun toekomst hangt af van de vraag hoe serieus de internationale gemeenschap dit probleem neemt.”

Net als de Nederlandse Hier-campagne betreft ook de conferentie in Nairobi gewone mensen bij de plannen. De UNEP, het milieuprogramma van de VN, begint met een 'Billion Tree Campaign'. De bedoeling is dat individuen, scholen, overheden en organisaties in 2007 een miljard bomen gaan planten, wat neerkomt op 32 bomen per seconde. Wangari Maathai, de eerste Afrikaanse vrouw die de Nobelprijs voor de vrede won, kondigde het project woensdag aan.

Werk voor biotoopwachters!

(Trouw, 13-11-2006, pagina 3)